

Conclusion. Prospects for further studies are viewed in the detailed analysis of the spiritual foundations of youth education, since our task is to help young people change their stereotypes of thinking, speech, and life.

Key words: speaker; listener; way of thinking; mutual understanding through word; inner voice; foundations of communication.

Надійшла до редакції 08.09.17

Прийнято до друку 15.10.17

УДК 802.0

АРТЕМЕНКО Антоніна Іванівна,
старший викладач кафедри іноземних мов
Київського національного економічного
університету ім. В. Гетьмана
e-mail: antoninaartemenko33@gmail.com

ПЕРЕПИТУВАННЯ В АНГЛІЙСЬКОМУ ТА УКРАЇНСЬКОМУ ДИСКУРСАХ

У статті проаналізовано лінгвістичний феномен перепитування, який може вживатися в дискурсах різних мов; досліджено вживання перепитувань в англійському та українському дискурсах відповідно до прагматичного, структурного та семантичного аспектів, що дає можливість більш глибоко аналізувати мовлення. Перепитування – це такий тип питального речення, що реалізує повторення відповідної інформації з питальною інтонацією, яка забезпечує реалізацію відповідної інтенції.

Перепитування, як і питання, можуть відображати той внутрішній стан, у якому перебуває мовець. Перепитування – унікальне лінгвістичне явище, яке може виражати різні внутрішні почуття. Стосунки між мовцями в англійському та українському дискурсах є неоднаковими залежно від їхнього комунікативного статусу, оскільки головна роль у процесі спілкування належить тому, хто не тільки створює висловлювання, але й намагається передбачити можливі варіанти розвитку ситуацій спілкування, а також оцінити їх у різних лінгвістичних аспектах. Перепитування можна використовувати для вираження широкого діапазону комунікативних функцій. До них належать перепитування, спрямовані на отримання вербальної й невербальної реакції адресата мовлення, що володіє відповідною інформацією.

Чим вищий інтелектуальний і суспільний статус мовців, тим складнішими виявляються складові комунікативної мовленнєвої поведінки, що сигналізують про інтерференцію комунікативних значень перепитувань, коли мистецтво бесіди створює певну сукупність різноманітних тем і мотивацій, із якими учасники розмови розпочинають спілкування. Уживання перепитувань в англійському та українському дискурсах становить результат мовленнєвої взаємодії мовців, кожен із яких переслідує свою мету й будує свою мовленнєву тактику відповідно до неї.

Перепитування можуть виражати різні непрямі значення: подив, презирство, радість, гнів і т. ін., тобто за допомогою них висловлюються внутрішні почуття мовця, що допомагає співрозмовникам більш глибоко розуміти одне одного, обирати мовленнєву тактику й досягати комунікативної мети. Перепитування можуть також вживатися для уточнення інформації та заповнення комунікативних пауз, тобто тоді, коли мовець не знає відповіді на поставлене запитання чи не зрозумів його, або ж зрозумів частково. Відповідно до структурного та семантичного аспектів перепитування можуть бути різними за своєю структурою.

Ключові слова: перепитування; діалогічні єдності; діалог; англійський дискурс; український дискурс; прагматичний аспект; структурний аспект; семантичний аспект.

Постановка проблеми. Перепитування – лінгвістичний феномен, вживаний у діалогічних дискурсах різних мов. Перепитування більш поширене в англійському дискурсі, але дуже часто трапляється і в українському дискурсі.

Аналіз останніх наукових досліджень. Вивчення окресленої проблеми репрезентоване в працях О. Ю. Барабанщикова [1], О. В. Бекетова [2], В. Г. Гака [3],

С. Ф. Гедзь [4], Д. Гордона та Дж. Лакофа [5], Т. А. ван Дейка [6], П. В. Зернецького [7], А. Т. Змієвської [8], Ф. Кіфер [9], Г. В. Колшанського [10], Н. А. Коміної [11], Р. Конрада [12], Є. В. Падучевої [13], Дж. Серля [14], О. Ю. Тимошук [15], Р. Якобсона [16], Дж. Остіна [17], Г. П. Грайса [18], Г. Г. Почепцова [19] та ін.

Аналіз перепитування має місце на всіх лінгвістичних рівнях в різних дискурсах. Між перепитуваннями різних рівнів існує тісний взаємозв'язок: у межах одного рівня одиниці вступають між собою в синтагматичні та парадигматичні відношення, а перепитування вищих рівнів включають перепитування нижчих рівнів. Прикладом взаємодії одиниць мовних рівнів може служити взаємодія лексичного та морфологічного рівнів. Лексичний рівень безпосередньо реалізує номінативну функцію мови. Морфологічні особливості лексичних одиниць визначають номінальність та вербальність стилю, статичність та динамічність дискурсу [20].

Факт наявності перепитувань у різних дискурсах, тісний взаємозв'язок окремих видів перепитувань, як у межах одного рівня, так і між рівнями, доводить системний характер перепитування. Сутність перепитування як синтаксично-стилістичного засобу полягає в особливому посиленому впливові на мовця та в тому, що він служить засобом зв'язку між словами, групами слів, реченнями, абзацами, засобом розширення синтаксичної структури [21, с. 322–362].

Дослідження структурно-семантичних та функціональних особливостей перепитування стосовно теорії аргументації, а особливо визначення ілокутивної ролі в різних дискурсах, засвідчило їхній тісний зв'язок на рівні прагматики. А тому функціонування різних видів перепитувань, які беруть участь в організації дискурсу, можна розглядати як засоби вираження семантичного перепитування, що позбавляє необхідності виділення окремої семантичної групи перепитувань.

Доцільно розглядати перепитування в різних діалогічних єдностях. У межах діалогічної єдності з трьох реплік можуть, з одного боку, взаємодіяти різні типи перепитувань, а з іншого – один із цих типів структурно-лексичного зв'язку може пов'язувати всі висловлювання діалогічної єдності з трьох реплік чи тільки два з них. Найбільш простим типом імперативного зв'язку висловлювань діалогічної єдності є часткове перепитування, тобто повторення одного зі структурних компонентів попереднього висловлення.

Мета статті – прагматичний та структурно-семантичний аналіз перепитувань в англійському та українському дискурсах.

Виклад основного матеріалу. У дослідженні використовуємо новий лінгвістичний підхід до вивчення цього явища в дискурсах, де перепитування проаналізовано стосовно теорії комунікації; звертаємо увагу на прагматичні чинники спілкування, застосовуючи метод порівняння та метод аналізу й синтезу.

Перепитування в діалогічних єдностях можуть вживатися з метою вираження різних внутрішніх почуттів та емоцій. У діалозі мовець схвалює думку свого співбесідника, використовуючи перепитування *wine?*, яке передає схвалення:

Is the wine? Robert Jordon asked, sitting down again by the gypsy.

Wine? Why not? (Hemingway)

У наступному діалозі розмова відбувається між сусідами. Один із них – стара людина, а інший – ще дитина. Дитина перепитує з тією метою, щоб показати здивування з приводу запитання старого сусіда:

"You're thick with him sometimes", said old Macy, turning on me". Hasn't he told you all about it?"

"Me?" I said. "No".

"Mind you, the whole thing's not to be wondered at", said the old man. "Front and back doors never licked, and money kept in the house. That's a terrible temptation to anyone with a weakness that way. A temptation that shouldn't have been put" (Pearce: 14).

Перепитування вживається також із метою уточнення інформації:

Tom: He's coming tomorrow.

Amanda: Tomorrow?

Tom: Yes. Tomorrow.

Amanda: But, Tom!

Tom: Yes, Mother? (Williams: 4).

У цьому діалозі мати вживає перепитування *tomorrow?* для того, щоб уточнити в сина інформацію.

Перепитування *the newspapers?* Джон використовує у своєму мовленні тому, що його зацікавила інформація молодого чоловіка, яку було опубліковано в газеті:

"That sewage works is putting a lot of nasty things into the river, you know. I think the newspapers will be very interested".

"The newspapers? John asked. The young man smiled.

"Yes, Mr. Duncan, of course. Our company cares about the environment, doesn't it? That's why we're doing this. We want to help those poor seals, if we can" (Vicary: 35).

Як бачимо, він турбується про тюленів, а разом з тим він радіє з приводу того, що їх компанія, яка слідкує за довкіллям, може допомогти цим тваринам.

Перепитування також можуть бути використані з метою заповнення комунікативних пауз:

"Well, but, Tom — if mother would let me give you two half — crowns, and, a sixpence out of my purse to put into your pocket and spend you know and buy some more rabbits with it?"

"More rabbits? I don't want any more?"

"Oh, but, Tom, they're all dead? (Eliot: 540).

У цьому діалозі перепитування *more rabbits?* вживається для того, щоб заповнити комунікативну паузу, але одночасно передає здивування.

Перепитування – це універсальне явище, яке збагачує й український дискурс та робить його більш лаконічним. Структурна та семантична організація перепитування може бути різною залежно від мети висловлення:

1) перепитування із суворими відповідними параметрами:

Подобається? Легко сказано... Закохатись можна.

А чого ж, закохайся, Жанна Луківна – самотня, а за щирю любов зуміла б заплатити ще щирішою любов'ю (Гуцало, с. 117);

2) перепитування із гнучкими відповідними параметрами:

Я тебе не розумію. – сказала вона.

Не розумієш? ... Ну як же це так? – задоволено посміхнувся мій герой.

Собаку зарито ось у чому: хіба ми будемо соціалізм в одній країні?

Ну? – Марфа Галактивна знову зупинилася і знову здивовано подивилася на свого чоловіка.

Я тебе все-таки не розумію! – ще раз сказала вона (Хвильовий, с. 24).

Перепитування за своєю структурою можуть бути одним словом будь-якої частининомовної належності:

Ти хочеш сказати, що він завтра буде в нас обідати? – сказала Леся.

Завтра? ... – Валентин зам'явся. – І буде, і не буде. Завтра ж, Лесічко, неділя, і значить...

Що значить? (Хвильовий, с. 51).

Дослідження показує, що перепитування, вживані в українському дискурсі з відповідною інтенцією, можуть виражати внутрішні почуття:

Пробачте, але я не вас питаю, я звертаюсь до товаришки Лесі.

До Лесі? – заметушився Бродський – Будь-ласка!

Лесічко, чого ж ти мовчиш? Ну скажи ж товаришу!

Товаришка Леся, мабуть, і не думає мовчати! – заперечив ревізор. І знову іронічно подивився на Бродського. – Це ж ви їй не дасте говорити (Хвильовий, с. 56).

У цьому діалозі перепитування *до Лесі?* виражає страх. Бродський боїться, що Леся може сказати щось погане про нього, і разом з тим вживає перепитування з тією метою, щоб попросити її не говорити нічого поганого про нього.

Перепитування в українському дискурсі можуть також вживатися для заповнення комунікативних пауз, тобто тоді, коли мовець не знає відповіді на поставлене запитання, чи не зрозумів його, чи зрозумів частково:

Ви – щаслива жінка? – несподівано запитав він.

Я? Чи щаслива? Не задумувалась.

Не задумувалась? Гм... *А коли ж ви збираєтесь бути щасливою? В яку епоху? Треба звідувати щастя в ту епоху, в яку живеш?* (Гуцало, с. 221)

Як і в англійському дискурсі, в українському перепитуванням уточнюють відповідну інформацію:

До речі: знаєте хто хороводить по часті устроївства комуни?

Хто ж такий? – *поцікавився Степан Трохимович потихкуючи димком у свіже повітря бадьорого осіннього ранку.*

Та той же таки Кліщ! – Онучка так подивився зверху вниз на низенького коваля, наче він, Онучка, буквально нічого не второпає... (Хвильовий, с. 112).

В українському дискурсі, як і в англійському, перепитування поділяють на мовні та метамовні.

Я наше прізвище міню справді, серйозно.

Наше прізвище?

Наше прізвище (Куліш, с. 123).

У цьому діалозі перепитування є метамовним і вживане з метою уточнення інформації та для того, щоб висловити здивування. Перепитування в українському дискурсі можуть поділятися також на адресативні та адресантивні. Так, перепитування *як для чого?* є адресативним:

Я тільки не розумію, для чого ви мені говорите, – сказала вона.

Як для чого? *Для того, щоб ви випили зі мною, бо мені зараз дуже хочеться випити!*

А мені, на жаль, не хочеться. Давайте краще підемо на свіже повітря (Хвильовий, с. 242).

Висновки. Отже, уживання перепитувань в українському дискурсі виявляє ті ж самі типологічні риси, що і в англійському. Зазначимо, що перепитування – лінгвістичний феномен, який відіграє важливу роль у комунікації, збагачує мовлення і робить його більш цікавим і ґрунтовним.

Список використаної літератури.

1. Барабанщикова О. Ю. Перепит як стимулятор розвитку діалогу // Проблеми зіставної семантики. – К. : Київський державний лінгвістичний університет, 1999. – С. 355–357.
2. Бекетова О. В. Структурно-семантичні та функціональні особливості фігур повтору в аргументованих текстах (на матеріалі німецької мови) / О. В. Бекетова : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. – Київ. держ. лінгв. ун-т. – К., 1998. – 164 с.
3. Гак В. Г. Повторная номинация на уровне предложения / В. Г. Гак // Синтаксис текста. – М. : Наука, 1979. – С. 94–102.
4. Гедз С. Ф. Комунікативно-прагматичні особливості висловлювань з інтерогативним значенням у сучасній англійській мові / С. Ф. Гедз : дис... канд. філол. наук: 10.02.04. – К., 1998. – 159 с.
5. Гордон Д., Лакофф Дж. Постулаты речевого общения / Гордон Д., Лакофф Дж. // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. 16 : Лингвистическая прагматика. – М. : Прогресс, 1985. – С. 276–302.
6. Дейк Т. А. ван. Вопросы прагматики текста / Дейк Т. А. ван // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. 8: Лингвистика текста.– М. : Прогресс, 1978. – С. 259–260.
7. Зернецкий П. В. Повторная коммуникативная номинация в современном английском языке / П. В. Зернецкий : дис... канд. філол. наук: 10.02.04. – М., 1983. – 225 с.
8. Змиевская А. Т. Лингвостилистические особенности дистантного повтора и его роль в организации текста / А. Т. Змиевская : автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / МГПИИЯ им. М. Горького. – М., 1978. – 24 с.
9. Кифер Ф. О роли прагматики в лингвистическом описании / Ф. Кифер // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. 16. – М. : Прогресс, 1985– С. 333 – 348.

10. Колшанский Г. В. Паралингвистика / Г. В. Колшанский. – М. : Наука, 1974. – 81 с.
11. Комина Н. А. Систематика коммуникативно-прагматических типов высказывания / Н. А. Комина // Прагматические аспекты функционирования языка. – Барнаул, 1983. – С. 93–101.
12. Конрад Р. Вопросительные предложения как косвенные речевые акты // Р. Конрад / Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1985. – Вып. 16. – С. 349–382.
13. Падучева Е. В. Высказывание и его соотнесённость с действительностью / Е. В. Падучева. – М. : Наука, 1985. – С. 19–48.
14. Серль Р. Дж. Косвенные речевые акты / Р. Дж. Серль // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1986. – Вып. 17. – С. 195–196.
15. Тимошук Л. Н. Повтор как лингвостилистический и структурно-композиционный элемент прозы / Л. Н. Тимошук : автореф. дис... канд. филол. наук: 10.02.04 / ЛГУ им. И. Франко. – Львов, 1975. – 19 с.
16. Якобсон Р. Речевая коммуникация / Р. Якобсон // Избранные работы. – М. : Наука, 1985. – С. 306–317.
17. Austin J. L. How to do things with words / Austin J. L. – Cambridge (Mass.): Harvard univ. press, 1962. – IX. – 166 p.
18. Grice H. P. Logic and conversation / H. P. Grice // Syntax and Semantics. - New York, etc.: Academic press, 1975. – Vol. 3: Speech acts / Ed. by P. Cole, J. Morgan. – P. 41–58.
19. Почепцов Г. Г. Теория и практика коммуникации / Г. Г. Почепцов. – Центр, 1998. – 352 с.
20. Адмони В. Г. Введение в синтаксис современного немецкого языка / В. Г. Адмони. – М. :Изд-во лит. на иностр. языках, 1955. – 392 с.
21. Аллен Дж. Ф., Перро Р. Выявление коммуникативного намерения, содержащегося в высказывании / Дж. Ф. Аллен, Р. Перро // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1986. – Вып. 18: Теория речевых актов. – С. 322–362.

References

1. Varabanshchikova O. V. (1999) *An echo-question as a stimulator of development of the dialogue*. The problem of comparable semantic. K.: KSLU, 355–357 (In Ukr.)
2. Beketova O. V. (1998) Structural, semantic and functional peculiarities of figure of an echo-question in the argument texts (material of German language): Research of the junior prof.: 10.02.04.: KSLU. K. (In Ukr.)
3. Hak V. H. (1979) *The repeated nomination of the sentence level*. Syntax of the text. – M.: Science, 94–102 (in Russ.)
4. Hedz S. F. (1998) *Communicative and pragmatic features of expressions with the interrogative meaning in modern English: expressions*: Research of the junior prof.:10.02.04.: KSLU – K. (in Ukr.)
5. Konrad R. (1985) *The interrogative sentences as the indirect speech acts*. The new in the foreign linguistic. M.: Progress, V.16., 349–382 (in Russ.)
6. Komina N. M. (1983) *Systematization of communicative and pragmatic types of the expression*. Pragmatic aspect of function of the language. Barnaul, 93–101 (in Russ.)
7. Paducheva Ye. V. (1985) Expression and its correlation to the reality. M.: Science, 19–48 (in Russ.)
8. Kifer F. (1985) *About the role of the pragmatic in the linguistic description*. The new in the foreign linguistic . V.16. M.: Progress, 333–348 (in Russ.)
9. Austin J. L. (1962) How to do things with words. Cambridge (Mass.): Harvard univ. press, 1962. IX.
10. Grice H. P. (1975) *Logic and conversation*. Syntax and Semantics. New York, etc.: Academic press, 1975. Vol. 3: Speech acts / Ed. by P. Cole, J. Morgan. 41–58.

ARTEMENKO Antonina Ivanovna,
senior instructor of Kyiv National Economic University,
e-mail: antoninaartemenko33@gmail.com

ECHO-QUESTIONS IN ENGLISH AND UKRAINIAN DISCOURSE

Abstract. Introduction. *The pragmatic speech is important at the present stage of the development of the linguistic where echo-questions play the important role in communication which is used in the dialogue discourse following different intentions. The relations between speakers in English and Ukrainian discourses are different and they can use different echo-questions with different goals. The direction of the speech depends on their communicative statues because the main role belongs to that speaker who not only creates the phrase but tries to promote different directions of the situation and to appreciate it in different linguistic aspects.*

The purpose of the article is to search the echo-questions in English and Ukrainian discourse according to the pragmatic and structural and semantic aspects which helps us to understand our speech and our feelings more deeply which makes our languages more interesting.

The comparative method and methods of synthesis and analysis were used in the research.

Echo-questions can be used by different speakers and have different goals. They can be used in dialogues and can express positive and negative feelings and can be used for communicative pause and clarification of information.

The echo-questions are classified into different groups according to their intentions and searched in the concrete speech situation according to linguistic norms.

The usage of echo-questions for expressing not interrogative meanings is carried out with helping of hiding of the interrogative meanings because echo-questions can be used for wide range of communicative functions.

Echo-questions is researched in the dialogue discourse according to the role play relations between the sender of the information and the addressee. Echo-questions of indirect meanings follow the goal of the influence on the addressee and his active behavior. The influence on the behavior of the speaker is researched in the communicative situation.

Conclusion. *If we use the echo- questions in our speech it will help us to understand each other better and to be more polite. Our speech can be more understandable and interesting.*

Key words: *echo-questions; dialogue unite; dialogue; English discourse; Ukrainian discourse; pragmatic aspect; structural and semantic aspect.*

Надійшла до редакції 20.03.18

Прийнято до друку 30.03.18

УДК 82-312.9'82...А/Я1/7.07=811.161.1.

БОЙКО Ольга Олексіївна,
аспірант кафедри прикладної лінгвістики
ОНУ імені І. І. Мечникова
e-mail: boiko.olga.onu@gmail.com

ІНТЕРДИСКУРСИВНІСТЬ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ФЕНТЕЗІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ДАРИ КОРНІЙ «ГОНИХМАРНИК»)

У статті проаналізовано актуальні проблеми текстолінгвістики: у центрі уваги постають категорії інтертекстуальності та інтердискурсивності. Їх функціонування в тексті досліджено на матеріалі сучасного українського фентезі, зокрема роману Дари Корній «Гонихмарник». Аналіз лінгвістичних робіт, присвячених дискусійному питанню типології тексту та дискурсу, дозволяє розмежувати поняття «інтертекстуальність», «інтермедіальність» та «інтердискурсивність», унаслідок чого інтердискурсивний аналіз постає більш перспективним для використання завдяки літературознавчим, мистецьким та міжкультурним зв'язкам. Міфологічний, музичний, літературознавчий та мистецький дискурси, зображення синестетичного світосприйняття персонажів зумовлюють створення «інтелектуального» сучасного фентезі.

Під час аналізу встановлено мовні маркери інтердискурсивності, наявні в тексті роману. Докладно розглянуто роль метатексту в текстотворенні, зокрема, відзначено важливе значення системи епіграфів у романі. Цитування, алюзії та ремінісценції визначають багаторівневість створеного тексту. Перспективним постає більш ретельний аналіз міфологічного та фольклорного дискурсів у текстотворенні роману «Гонихмарник».

Ключові слова: *текстолінгвістика, інтертекстуальність, інтердискурсивність, сучасне українське фентезі, інтелектуальна проза, метатекст, художня комунікація, синестезія.*

Загальна постановка проблеми. Текстово-дискурсивні дослідження в сучасному мовознавстві об'єднують текстоцентричний та антропоцентричний підходи, що зумовлює одночасне вивчення мовних одиниць як у системі, так і у функціонуванні. Зважаючи на це, однією з актуальних проблем вважаємо виокремлення категорійних параметрів дискурсу. З одного боку, «текст у процесі формування набуває текстових категорій, а з іншого – категорії мають первинний характер, оскільки саме вони виформовують текст» [1, с. 22]. Типологія категорій тексту і дискурсу належить до дискусійних питань, здебільшого розрізняють основні, допоміжні, власне текстові і текстово-дискурсивні категорії. Перші